

Brasse bra men texten kass

Brasse Brännström som grottmann i Riksteaterns föreställning "Grottmannen", Hjalmar Bergman Teatern, Örebro, 4/11 2002.

FOTO: MATHIAS JOHANSSON

"Grottmannen" av Rob Becker i översättning och bearbetning av Brasse Brännström

Scen: Hjalmar Bergman Teatern, Örebro, Riksgästspel Riksteatern, 4/11 2002

Regi, bearbetning, scenografi och ljus: Bjarni Thorsson

Speltid: Cirka 2 timmar inklusive paus

Pjäsen originaltitel är egentligen "Defending the caveman" som betyder "Till grottmannens försvar". Pjäsen är ett försvarstal för mannens känslor och beteende i allmänhet i en tid då det har blivit en populär sport bland kvinnor att döma ut män som undermåliga korkskallar.

Brasse Brännström är ensam skådespelare på scenen under hela pjäsens gång och visar upp olika situationer där det skär sig mellan könen. Förklaringen till att det skär sig anges vara att män sedan urminnes tider har varit jägare och således har utvecklade instinkter som gör att deras känslor, beteende, tankar och föreställningar fungerar annorlunda än kvinnornas. Kvinnorna påstås å sin sida ha varit samlare i flera miljoner år och det ska ha gett dem instinkter, känslor, beteende med mera som skiljer sig från mannens. Och då jagandet och samlandet har blivit inaktuellt idag förstår män och kvinnor inte längre varandras beteende och känslor.

Instinkterna ska i modern tid ha utvecklats så att mäns främsta beteende är att först förhandla och sedan arbeta på medan däremot kvinnor bara arbetar på OCH samarbetar. Könen har således fått helt olika språk och lever egentli-

gen i två olika världar. Och för övrigt kan männen bara göra en sak i taget medan kvinnorna däremot har en så pass hög simultankapacitet att de därför kan göra många saker på samma tid (gäsp!).

Föreställningen använder showens form med en klick stå-uppkomik blandat i.

Det som är bra med föreställningen är - Brasse Brännström. Han är en mycket duktig och underhållande och charmerande showman hela vägen. Från start till slut. Utan svackor. Det är en stor skådespelarprestation och är pjäsens enda konstnärliga förtjänst. Pjästexten i sig själv däremot är en intellektuell katastrof. Då och då händer det att skickliga skådespelare räddar en föreställning som har en helt värdelös text och detta är fascinerande att vara vittne till. (Däremot har jag aldrig sett att en bra text har räddat helt värdelösa skådespelare.)

"Grottmannen" skrevs av Rob Becker 1988-91 och det känns att bäst-före-datumet har passerats för länge sen. Annat är inte heller att vänta när ämnet är könsroller och relationen mellan könen. Det har alltså hänt mycket i diskussionen av roller och relationer sedan 1991. Pjäsen ger en mycket handfast förklaring på könskonflikter: män är jägare och kvinnor är samlare och så har det varit i miljoner av år. Det är alltså naturen, biologin, generna och evolutionen som ska förklara skillnaderna på könen och helt i tråd med pjäsens generella naivitet sätts det likhetstecken mellan skillnader och konflikter. Skillnader behöver ju inte alltid alstra konflikter. De kan ju exempel-

vis frambringa kärlek - eller hur? För att övertyga publiken om att synsättet är rimligt och förklaringen korrekt ges det exempel efter exempel i pjäsen på hur konflikterna mellan män och kvinnor utspelar sig. Det är nog meningen att publiken ska känna igen sig i dessa situationer och identifiera sig med dem. Men det var ytterst få situationer som jag kände igen från mitt eget liv. Jag har aldrig sett kvinnor resa sig alla på en gång för att "samarbeta" om att hämta fler chips när det var slut på dem i skålen. Jag har aldrig suttit som en zombie framför TV:n och inte uppfattat vad min flickvän sa. Eller kastat mina skitiga underkläder överallt på golvet eller ... eller ... eller ... Jag har sett det på film och teater i parodiska framställningar men alltså inte i verkligheten. Jo, kanske såg jag det i mitt barn-domshem men det var på 60-talet när min mamma var hemmafru och det är så länge sen att jag inte längre är säker på om minnena är mina egna. Jag undrar om någon annan i publiken överhuvudtaget känner igen sig i de visade situationerna? Eller om det bara är mytmateriale som verkar bekant därför att det används igen och igen - i tv-reklam, teater och film?

Det tyngsta argumentet i föreställningen för att beskrivningen och synsättet ändå är rimliga är att "så har det varit i miljoner av år". Men här är manusförfattaren Rob Becker ute och cyklar. Med lite god vilja kan man säga att den moderna människans (homo sapiens) historia kanske går cirka 120.000 år tillbaka i tiden. Kanske! Ingen vet det med säkerhet och ingen vet med säkerhet vilket ursprung homo sapi-

ens har så Beckers påstående är bara en fräck och med största sannolikhet fel gissning, det vill säga helt värdelös som förklaring. Med lite vardaglig bildning kan man alltså utan svårigheter krympa tidsperspektivet i hans förklaring med åtminstone 90 %, och då har han naturligtvis ingen som helst trovärdighet kvar.

Därtill kan man lägga att det inte finns en käft som vet hur homo sapiens levde för 120.000 år sedan, alltså om de levde som jägare och samlare och om det var männen som var jägarna eller om det var kvinnorna. Ingen vet. Inte heller guldgossen Becker. Tittar man på de andra däggdjurens arbetsdelning mellan hannar och honor hittar man inte heller något större stöd för att denna arbetsdelning skulle vara "självklar" eller "naturlig". Eller att den efter 120.000 års evolution skulle åstadkomma konflikter mellan hannar och honor. Jag vet! Det var ett billigt argument men jag kunde inte låta bli! Jag tycker att pjäsens filosofi är så korkad.

Om jag nu ska bli lite seriös igen så finns det inte heller något som helst forskningsmässigt eller historiskt belägg för att den VERKLIGA grottmannen för sisådär 10.000 - 120.000 år sedan (beroende på vilka grottor Becker syftar på) skulle innefattas av den psykologi som Becker tillägger honom. Och då börjar Beckers pjäs för allvar att eka av tankemässig tomhet: pjäsen är ett försvar för något som ingen har sett eller vet något om. Det är märkligt!

Beckers pjäs grunder sig alltså på lögn och dikt och det är i och för sig inte så illa. Shakespeare grun-

dade sig också på lögn och dikt. Om man bortser från den uppenbara skillnaden mellan de två herrarnas talanger då utmärker Becker sig - helt i tråd med realismens konstestetiska dogmer och tradition - genom att vilja kamouflera att teater faktiskt ÄR påhitt och dikt och han sätter krokben för sig själv genom att vara lat och inte påläst i den vetenskap som han åberopar sig i sanningssyfte. Jaja.

Jag ska bara ta en sista sak med tång: påståendet om att kvinnor skulle ha en större simultankapacitet - förmåga att kunna göra fler saker på en gång - än män. Det finns inte en enda undersökning (inte heller vetenskaplig) som stöder detta arroganta och självgoda påstående. Så var det med det!

Kvar finns emellertid det faktum att pjäsen har varit och är en stor kommersiell succé, inte då bara på Broadway utan även internationellt och att den har roat och fortfarande roar väldigt många människor. Salongen i Hjalmar Bergman Teatern var fyllt till bristpunkten (och det är trots allt cirka 600 personer) och det skrattades ofta och mycket. Om jag nu (igen) bortser från Brasse Brännströms utomordentliga prestation har jag svårt för att hitta en rimlig förklaring till att pjäsen bevisligen är så omtyckt. Kan det bero på att vi har ett så starkt behov av att skriva ned vår historia som berättelsen om hur det kommer sig att nuet har blivit som det är - ett så starkt behov att det till och med spelar mindre roll om beskrivningen är sann eller falsk?

Jesper Lange